

SOCIALE HOUDBAARHEID VAN ONZE PENSIOENEN

Anonieme bijdrage

De financiële houdbaarheid van ons pensioenstelsel krijgt terecht veel aandacht, maar er stelt zich een even ingrijpend probleem van sociale houdbaarheid. Daarbij stellen zich zowel problemen naar de minimumbescherming toe - de te lage Inkomensgarantie voor Ouderen en de vele lage pensioentjes – als naar de levensstandaardbeveiliging – de gebrekkige aanpassing van de pensioenen aan de welvaartsevolutie, de snelle aftopping bovenaan en de tweede pijler die onvoldoende mensen bereikt -. Tegelijk is er werk aan de winkel om het pensioenstelsel meer aanvaardbaar te maken. Daarvoor is een discussie nodig over: een herziening van de gelijkgestelde periodes, de overlevingsvoorzieningen voor uit de echt gescheidenen en ongehuwd samenwonenden, de verschillen tussen de stelsels van werknemers, zelfstandigen en ambtenaren, de uitkering van tweedepijlerpensioenen onder de vorm van eenmalige kapitaalsuitkeringen, de fiscale voordelen voor de derde pijler, van een pensioenleeftijd naar een vereiste loopbaanduur, de koppeling van die loopbaanduur aan de evolutie van de levensverwachting en nieuwe afspraken over de toegelaten arbeid.

De publicaties van de onderzoeksgroep van professor Berghman aan de KU Leuven vermelden nogal wat onderzoeksresultaten en beleidssuggesties die ons kunnen inspireren. De belangrijkste luiden als volgt:

Niet allen financiële maar ook sociale houdbaarheid

Het Belgische pensioenbeleid ziet zich geconfronteerd met een dubbele uitdaging. Ten eerste staat het voor de uitdaging van de **financiële houdbaarheid**: hoe krijgen we in de toekomst de pensioenen op een stabiele manier gefinancierd. Dit probleem krijgt terecht veel aandacht, maar mag ons niet uit het oog doen verliezen dat het beleid nog met een tweede structurele uitdaging te kampen heeft. Er stelt zich namelijk een even ingrijpend probleem van **sociale houdbaarheid**: hoe kunnen we de welvaart van een groeiende groep ouderen in de toekomst blijven garanderen op een wijze die maatschappelijk functioneel is en aanvaard wordt?

Vaste doelstellingen in een veranderende context

Een samenleving die de uitdaging van sociale houdbaarheid wil aangaan, moet twee vragen onder ogen zien: de vraag naar welke doelstellingen de sociale bescherming in de toekomst dient na te streven en vervolgens de vraag hoe deze doelstellingen gerealiseerd moeten worden in een veranderende sociale context. In België streefde de sociale bescherming traditioneel een **dubbele doelstelling** na: minimumbescherming en levensstandaardbeveiliging. De vraag is dus of we deze dubbele doelstelling willen blijven realiseren. Bovendien rijst de vraag **hoe** we dit kunnen doen, omdat de context waarin ons pensioenstelsel is ontstaan drastisch veranderd is: een verdubbeling van de levensstandaard, een toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen die zorgden voor bijkomende bijdragen maar daar nu ook uitkeringsrechten aan ontlenden, een grotere huwelijksinstabiliteit en nieuwe samenlevingsvormen die de huidige vormen van gezinsmodalisering van de uitkeringen (pensioenen aan gezinstarief en overlevingspensioenen) in vraag stellen, flexibele tewerkstelling wat meer periodes van non-activiteit geeft en de vraag oproept naar de overdraagbaarheid van pensioenrechten uit de tweede-pijler...

Minimumbescherming

Voor wat de **minimumbescherming** betreft kampt België minstens met twee problemen: een **te lage hoogte van de IGO** en van de minimale verzekeringspensioenen en het **grote aantal kleine pensioenen**, zeker bij

zelfstandigen, al genieten velen van hen van bijkomende bestaansmiddelen. Ook bij vrouwen vindt men vaak zeer kleine pensioenen; maar bij hen wordt het probleem ten dele opgelost voor vrouwen die nog in koppelverband leven of als weduwe kunnen terugvallen op de pensioenrechten van hun overleden man.

Levensstandaardbeveiliging

Ook de *levensstandaardbeveiliging* is ondertussen ondermaats want bij de pensioenberekening worden de lonen uit de loopbaan niet voldoende geherwaardeerd en topt de loongrens de hogere pensioenen vlug af. Daarnaast missen de uitgekeerde pensioenen een correcte aanpassing aan de **welvaartsevolutie**. Bovendien weten de tweede pijlerpensioenen de **verzwakte eerste pijler** niet ten volle te compenseren: slechts de helft van de verzekerden bouwt ook rechten op in een tweede pijler, en deze rechten vloeien vooral toe naar wie in de eerste pijler reeds goed aan zijn trekken komt.

Grondige herijking nodig

Naast dit alles behoeft ons pensioenstelsel ook een *grondige herijking* om terug aansluiting te vinden bij maatschappelijke evoluties. Zo moeten we dringend kijken of de **gelijkgestelde periodes** niet moeten herzien worden, is er nood aan **adequate overlevingsvoorzieningen** voor uit de echt gescheidenen en ongehuwd samenwonenden, kunnen de **verschillen tussen de stelsels** voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren niet altijd verantwoord worden, is het verwonderlijk dat de uitkeringen van de tweede pijler in overgrote meerderheid als **éénmalige kapitaalsuitkeringen** worden uitgekeerd, rijst de vraag **of de derde pijler** wel een voldragen deel van het pensioenbeleid is dat daarom fiscale voordelen verdient, of de pensioengerechtigde leeftijd niet moet vervangen worden door een **vereiste loopbaanduur**, of die loopbaanduur moet gekoppeld worden aan de evolutie van de levensverwachting en of er nieuwe afspraken nodig zijn over **de toegelaten arbeid**...? Allemaal vragen die een antwoord verdienen om het systeem weer legitiem te maken in de huidige samenleving. Die sociale legitimiteit is immers nodig om de financiële houdbaarheid van het systeem op langere termijn te kunnen garanderen. Er is dus werk aan de winkel!

Leestips

J. Berghman, e.a., Belgische Pensioenatlas 2010, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, s.d., 136 p.

J. Berghman & H. Peeters, De drie pijlers van het Belgische pensioenlandschap – Overzicht en uitdagingen, in: Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 2012, 1, p. 5-53.